Viimased kütid-korilased

Ajast aega on inimene (*Homo sapiens*) elatanud end jahipidamise ja korilusega: väga kauges minevikus oli nõnda ainuvõimalik elus püsida. Veel möödunud sajandil leidus sellise eluviisiga rahvaid võrdlemisi palju, enamasti Aafrikas, Lõuna-Ameerikas ja Aasias, kus on rikkalik loodus. Mõned rahvakillud, näiteks inuitid, on saanud hakkama ka karmides põhjamaistes oludes.
Suur osa nendestki rahvastest on esivanemate eluviisi minetanud: ollakse paiksed, toit ostetakse poest ning muuski mõttes elatakse nüüdisühiskonna tavade järgi. Sügaval Lõuna-Ameerika ja Aasia džunglites võime siiski leida hõime, kes ei ole eluviisi muutnud.
Tutvume mõne rahvakilluga, kes veel sada aastat tagasi elasid nagu nende esivanemad või kes enamjaolt elavad niimoodi praegugi.

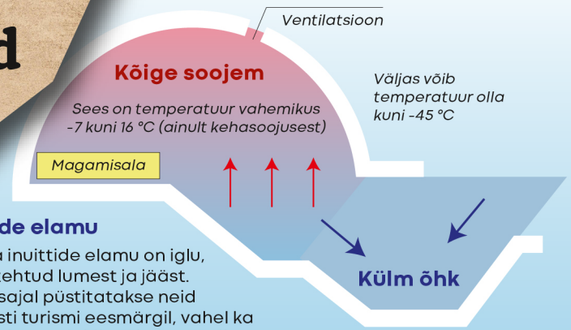

Inuittide elamu

Kanada inuittide elamu on iglu, mis on tehtud lumest ja jääst. Praegusajal püstitatakse neid enamasti turismi eesmärgil, vahel ka hädaolukorras jahil või kalapüügil.

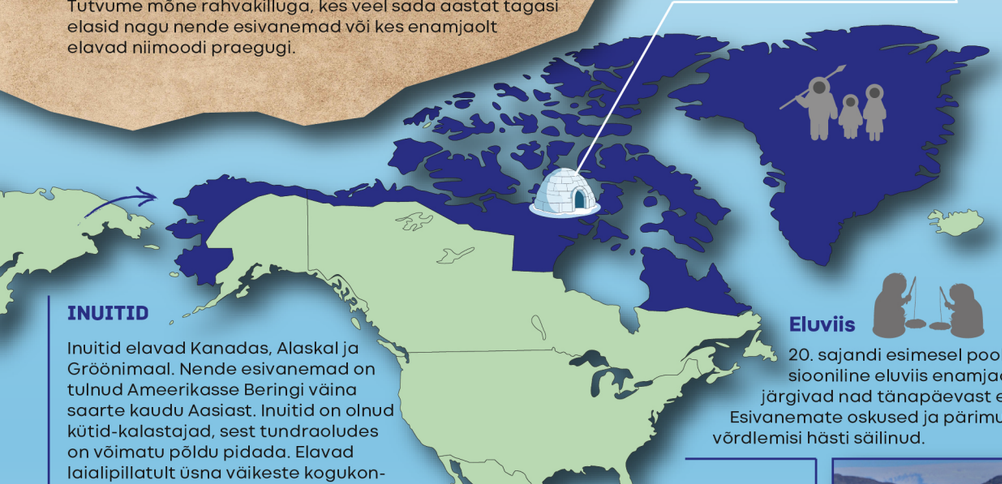

Inuittide ligikaudne rahvaarv

- Kanada **70 000 (2021)**
- Gröönimaa **51 000 (2023)**
- Ameerika Ühendriigid **16 500 (2010)**

INUITID

Inuitid elavad Kanadas, Alaskal ja Gröönimaal. Nende esivanemad on tulnud Ameerikasse Beringi väina saarte kaudu Aasiast. Inuitid on olnud kütid-kalastajad, sest tundraoludes on võimatu põldu pidada. Elavad laialipillatult üsna väikeste kogukondadena. Loodusolude tõttu võivad nende kogukondade kultuuritavad mõneti erineda.

Foto: imaginart / Pixabay.com

Inukshuk on eri kuju ja suurusega skulptuur, mida kasutakse tähisena navigeerimisel. *Inuksuk* on Kanada Nunavuti territooriumi lipu ja vapi ning Nunatsiavuti lipu keskpunkt.

Eluviis

20. sajandi esimesel poolel inuittide traditsiooniline eluviis enamjaolt hääbus. Nüüd järgivad nad tänapäevast elukorraldust. Esivanemate oskused ja pärimuskultuur on siiski võrdlemisi hästi säilinud.

Foto: Hendrik Relve

Inuiti kalastaja

Foto: Cesàr Pérez / Wikimedia commons

Varao ühepuulootsik

RÄNDAMINE

Enamik kütte-korilasi on osaliselt või täielikult rändrahvad. Nad elavad ajutistes asulates, sest ühe paiga looduslikud varad ja -varud aja jooksul ammenduvad, kui neid ei täiendata. Nende piirkondade inimasustus on hajus, enamasti tunduvalt alla 1 inimese km² kohta. Sageli elab säärastes asumites 20-30 inimest.
Rändavad kogukonnad ehitavad tavaliselt varjendeid mittevastupidavatest ehitusmaterjalidest või võivad võimaluse korral kasutada looduslikke varjeid, kui nad on olemas.

BATEK

Malaisia poolsaare vihmametsade põlisrahvas; praegusajal elavad peamiselt Taman Negara rahvuspargi alal. Batekid on korilased ja rändkütid. Jahti peavad nad puhkpüssidega.
Ühiskonnakorraldus on väga keeruline, paljudel asjadel, näiteks maal, puudub omandiõigus ja kõike tuleb kogukonnas jagada, sealhulgas hangitud toitu.

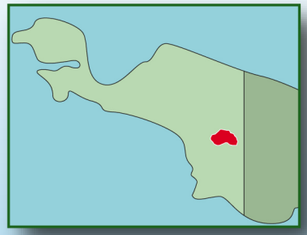

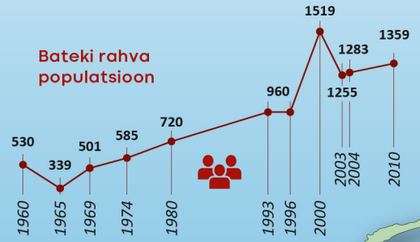

Puhkpüssi puhumine

Foto: Hendrik Relve

Varaote elamu

Foto: Hendrik Relve

Varaod elavad kõrgenditele ehitatud seinteta onnides, mida katab palmilehtedest katus. Selline ehitis kaitseb neid iga-aastaste üleujutuste eest. Iga majakese keskel asub saviahi, mille ümber on võrkkiiged.

KOROVAID

Korovai (ka kolufo) rahvas on kütid-korilased, kes elavad Indoneesia Paapua provintsi kaguosas. Enamik elab eraldatud territooriumil puuonnides. Nad on suurepärased jahi- ja kalamehed. Mõningal määral tegelevad ka aiandusega. Arvatavasti kuni 1970. aastate lõpuni ei teadnud korovaid teiste rahvaste olemasolust midagi. Umbes sel ajal sattusid nende juurde antropoloogid, kes uurisid vihmametsades elavaid hõime.

Korovaide elamu

Korovaide elamud on ehitatud umbes 10-15 meetri kõrgusele. Rajatise põhisammas on puutüvi, mille latv saetakse maha. Elamut toestavad puulatid, mis tihti on ka redelite eest: nende sisse lõigatakse jalga toetavad sälgud.

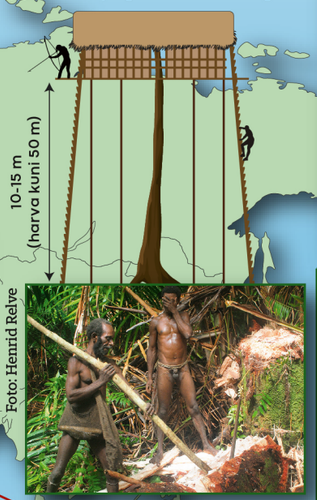

Foto: Henrid Relve

Foto: Hendrik Relve

Saago

Üks olulisim saadus, mida korovaid metsast hangivad, on saago. Tegu on saagopalmide ja palmlehikute tüvest saadava süsivesikurikka toiduainega. Saagojahust tehakse leiba, putru jms.

Saagopalmi söödava säsi eraldamine

Tööriistad

Eraldatuna metsas elavate korovaide igapäevane tööriist on kivikirves. Jahil kasutavad nad pikkade nooltega vibusid. Nende noolekogu on rikkalik: nooleotste kuju oleneb sellest, mida parasjagu jahitakse, kas kalu, suuri või väikseid linde vm.

Toit

Toiduks püütakse peamiselt kalu ja krabisid. Umbes viissada aastat tagasi omandasid varaod põhilised taimekasvatusoskused, kuid suurema osa taimsest toidust hangivad nad endiselt loodusest. Kultuuritavade tõttu üldjuhul jahti ei peeta.

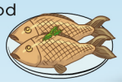

Allikad:
Relve, Hendrik 2017. Kiviaja puudutus. Varrak, Tallinn.
Relve, Hendrik 2011. Korowaid: rahvas, kes elab puu otsas. - Postimees, 9. jaanuar.
https://arctic360.org/indigenous-engagement-and-arctic-governance/
Toshihiro, Nobuta 2009. Living on the Periphery: Development and Islamization among the Orang Asli in Malaysia. Kyoto University Press.
www.warao.org